

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

Nguyễn Thị Thương Huyền

**CHÍNH SÁCH QUẢN LÝ RUỘNG ĐẤT
CỦA TRIỀU LÊ SƠ (1428-1527)**

LUẬN VĂN THẠC SĨ: CHUYÊN NGÀNH LỊCH SỬ VIỆT NAM

Thái Nguyên - Năm 2011

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

Nguyễn Thị Thương Huyền

**CHÍNH SÁCH QUẢN LÝ RUỘNG ĐẤT
CỦA TRIỀU LÊ SƠ (1428-1527)**

Chuyên ngành: Lịch sử Việt Nam

Mã số: 6022.54

LUẬN VĂN THẠC SĨ: CHUYÊN NGÀNH LỊCH SỬ VIỆT NAM

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:

PGS. TS. Nguyễn Thị Phương Chi

Thái Nguyên - Năm 2011

Lời cam đoan

Tôi xin cam đoan những nội dung trong luận văn là hoàn toàn đúng sự thật, là kết quả của sự tìm tòi, tổng hợp, khái quát trên cơ sở nhiều nguồn tài liệu khác nhau. Từ đó rút ra những chính sách quản lý ruộng đất của triều Lê sơ trong khoảng thời gian từ 1428 – 1527.

Luận văn được thực hiện trong 8 tháng, từ tháng 12 năm 2010 đến tháng 8 năm 2011.

Người cam đoan

Nguyễn Thị Thương Huyền

Lời cảm ơn!

Tôi xin bày tỏ lời cảm ơn sâu sắc nhất tới người hướng dẫn khoa học là PGS. TS Nguyễn Thị Phương Chi - Phó tổng biên tập Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử - Viện sử học, người đã tận tình chỉ bảo và giúp đỡ tôi trong suốt thời gian qua để tôi hoàn thành luận văn này.

Tôi cũng xin gửi lời cảm ơn chân thành tới Viện sử học, Phòng Tư liệu Khoa Lịch Sử - Trường Đại học sư phạm Thái Nguyên, Thư viện trường Đại học sư phạm Thái Nguyên, Trung tâm học liệu Đại học Thái Nguyên, ... đã tạo điều kiện cung cấp thông tin giúp tôi có cơ sở khai thác, tổng hợp những kiến thức có liên quan để hoàn thành luận văn.

Cuối cùng, tôi xin gửi lời cảm ơn tới toàn thể gia đình, người thân đã quan tâm, động viên, giúp đỡ, tạo điều kiện về mặt thời gian trong suốt quá trình tôi thực hiện luận văn này.

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2011

Tác giả

Nguyễn Thị Thương Huyền

MỤC LỤC

	Trang
Trang Phụ bìa	
Lời cam đoan.....	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục.....	iii
MỞ ĐẦU	
1.Lí do chọn đề tài	1-2
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề	2-5
3. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu, nhiệm vụ của đề tài	5
4. Nguồn tư liệu, phương pháp nghiên cứu	6
5. Đóng góp của đề tài	6
6. Kết cấu của đề tài	6
NỘI DUNG	
Chương 1: Khái quát tình hình Đại Việt thời Lê Sơ (1428- 1527).	
1.1. Tình hình chính trị	7-15
1.2. Tình hình kinh tế	15-20
1.3. Tình hình văn hóa -xã hội	21-23
<i>Tiểu kết</i>	23
Chương 2: Chính sách quản lý ruộng đất công	
2.1. Chính sách quản lý ruộng công làng xã	24 -36
2.2. Chính sách quản lý ruộng đồn điền	36-38.
2.3. Chính sách quản lý ruộng khẩn hoang	38-44
<i>Tiểu kết</i>	44-45
Chương 3: Chính sách quản lý ruộng đất tư	

3.1. Chính sách quản lý ruộng tư của thế gia, quan lại cao cấp	46-59
3.2. Chính sách quản lý ruộng đất tư của địa chủ	59-67.
3.3. Chính sách quản lý ruộng tư của nông dân	67-74
<i>Tiểu kết</i>	74-76

KẾT LUẬN

TÀI LIỆU THAM KHẢO

PHỤ LỤC

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài.

Vấn đề ruộng đất từ trước đến nay luôn là đối tượng nghiên cứu của rất nhiều công trình khoa học lớn nhỏ khác nhau- nhất là vấn đề ruộng đất thời trung đại. Tìm hiểu về vấn đề ruộng đất cũng đồng nghĩa với việc tìm hiểu cơ sở văn minh dân tộc trong lịch sử, bởi lẽ nền kinh tế nước ta cơ bản là sản xuất nông nghiệp.

Trong bức tranh chung toàn cảnh ruộng đất, cái chi phối nhất, chi phối chủ yếu đến tình trạng ruộng đất phải kể đến các chính sách về ruộng đất mà nhà nước quân chủ ban hành. Các chính sách, biện pháp ruộng đất được nhà nước ban hành có ảnh hưởng lớn đến bức tranh ruộng đất nói chung.

Quản lý ruộng đất là một nội dung trọng tâm của quản lý nhà nước thời quân chủ. Bởi lẽ có nắm được ruộng đất, nhà nước mới có cơ sở để thu tô thuế, mà tô thuế là nguồn thu nhập tài chính chủ yếu của nhà nước. Hơn thế nữa, từ chỗ quản lý chặt chẽ và có hiệu quả ruộng đất, nhà nước mới có thể chi phối được mọi mặt đời sống xã hội. Ngoài ra, chính sách quản lý ruộng đất còn thể hiện quyền sở hữu tối cao của nhà nước đối với ruộng đất. Chính trên cơ sở chủ đạo của chế độ sở hữu nhà nước về ruộng đất, nhà nước trung ương đã ban hành những chính sách, biện pháp cần thiết có lợi cho sản xuất nông nghiệp.

Dưới chế độ quân chủ, ruộng đất cùng các vấn đề khác như thủy lợi, tập quán sản xuất được coi là những yếu tố cơ bản nhất quyết định đối với sản xuất nông nghiệp. Mặt khác, vấn đề ruộng đất dưới mỗi triều đại, bên cạnh những nét chung còn chứa đựng những nét đặc thù mà chúng ta cần tiếp tục đi sâu nghiên cứu, đặc biệt là chính sách quản lý ruộng đất dưới mỗi triều đại cũng có đặc trưng riêng.

Chính vì lẽ đó, việc tìm hiểu chính sách quản lý ruộng đất của nhà nước phong kiến Việt Nam dưới một triều đại lịch sử nhất định sẽ giúp chúng ta có cái nhìn và sự hiểu biết khá căn bản và toàn diện về tình hình kinh tế, xã hội, đời sống nhân dân cũng như lý giải được nhiều vấn đề liên quan như tập quán sản xuất, tập quán sinh hoạt, các mối quan hệ xã hội cũng như sự phân hóa giai cấp trong xã hội, thịnh suy của triều đại phong kiến... để từ đó có phương hướng đúng xử lý vấn đề tạo sự phát triển cho sản xuất.

Ngày nay trên bước đường xây dựng phát triển nhà nước XHCN, dưới sự lãnh đạo của Đảng, vấn đề ruộng đất được đặt ra trên bình diện khác, đó là vai trò chủ động của con người. Nhưng những bài học lịch sử, trong đó có vấn đề ruộng đất cùng chính sách quản lý nhà nước, ngày nay vẫn còn có ý nghĩa.

Việc nghiên cứu chính sách quản lý ruộng đất nhà nước phong kiến có tầm quan trọng đặc biệt trong việc tìm hiểu các vấn đề chính trị, kinh tế, quân sự, văn hóa và xã hội. Vì vậy, tôi quyết định chọn đề tài: **“Chính sách quản lý ruộng đất của triều Lê sơ (1428-1527)”** làm đề tài luận văn cao học của mình.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề.

Vấn đề ruộng đất trong lịch sử chế độ phong kiến Việt Nam, từ lâu đã thu hút được sự quan tâm của giới sử học. Cho đến nay có nhiều công trình khoa học được công bố:

Vào cuối thập kỉ 50 và 60, đã có một số chuyên khảo về đề tài trên mà tiêu biểu là cuốn *“Chế độ ruộng đất và kinh tế nông nghiệp thời Lê sơ”* của tác giả Phan Huy Lê. Trong tác phẩm này, tác giả đã trình bày những nét lớn về chính sách ruộng đất của nhà nước Lê sơ thế kỷ XV. Nguồn tư liệu chủ yếu của tác phẩm là các bộ sử cũ của các sử gia phong kiến. Đây là cuốn sách đầu tiên

chuyên về đề tài này của giới sử học nước nhà kể từ sau cách mạng tháng Tám năm 1945.

Từ cuối thập kỉ 70, 80 của thế kỷ trước đến nay đã có một số chuyên khảo khá quy mô, đánh dấu một bước tiến mới trong việc nghiên cứu vấn đề ruộng đất.

Trong chuyên khảo *“Tìm hiểu chế độ ruộng đất Việt Nam nửa đầu thế kỷ XIX”*, dựa trên những bộ chính sử của triều Nguyễn, tác giả Vũ Huy Phúc đã hệ thống hóa những chính sách lớn về ruộng đất của nhà Nguyễn, thiết chế và kết cấu ruộng đất hình thành từ chính sách đó, cũng như tác động và ảnh hưởng của nó đối với yêu cầu của lịch sử.

Trong chuyên khảo công phu và quy mô *“Chế độ ruộng đất ở Việt Nam (từ thế kỷ XI-XVIII)”* (2 tập) của tác giả Trương Hữu Quýnh đã phác họa ra những nét chính về sự tiến triển của chế độ ruộng đất ở nước ta từ thế kỷ XI đến thế kỷ XVIII, qua đó bước đầu vạch ra xu thế phát triển chủ yếu cũng như tính chất kinh tế, xã hội của nó. Bên cạnh việc sử dụng các bộ chính sử, tác giả còn huy động một nguồn tư liệu địa phương khá phong phú (bao gồm văn bia, gia phả...). Vì vậy, chuyên khảo này còn cung cấp những tư liệu tham khảo có giá trị về vấn đề sở hữu ruộng đất dưới thời phong kiến.

Ngoài ra còn có thể kể tới một số công trình như: *“Chế độ ruộng đất và kinh tế nông nghiệp Việt Nam nửa đầu thế kỷ XIX”* - Luận án PTS sử học của tác giả Vũ Văn Quân, *“Tình hình ruộng đất kinh tế nông nghiệp và đời sống nông dân dưới triều Nguyễn”* của các tác giả Trương Hữu Quýnh, Đỗ Bang, Vũ Văn Quân.

Bên cạnh các cuốn sách và luận án nói trên còn nhiều bài viết đề cập đến vấn đề này được đăng tải trên các Tạp chí Nghiên cứu lịch sử, Nghiên cứu kinh

tế, Dân tộc học có thể kể đến: Nguyễn Khắc Đạm “*Vấn đề ruộng đất trong lịch sử Việt Nam*”, Tạp chí Nghiên cứu lịch sử, số 65 (1965); Minh Tranh “*Vài nét vấn đề ruộng đất trong lịch sử Việt Nam*”, tạp chí văn sử địa số 2; Phan Huy Lê “*Chế độ ban cấp ruộng đất thời Lê sơ và tính chất sở hữu của các loại ruộng đất thế nghiệp*”, tạp chí NCLS số 199 (1981).

Các tác giả Hà Văn Tấn, Phạm Thị Tâm, Nguyễn Hồng Phong, Nguyễn Đức Nghinh, Phan Đại Doãn, Nguyễn Quang Ngọc, Đào Tố Uyên, Nguyễn Cảnh Minh... cũng đã có những bài viết liên quan đến vấn đề ruộng đất.

Các bài viết trên đã đề cập đến nhiều khía cạnh khác nhau của chế độ sở hữu ruộng đất và kinh tế nông nghiệp trong lịch sử Việt Nam từ thế kỷ XI đến đầu thế kỷ XIX.

Trong nghiên cứu tình hình ruộng đất, nguồn tư liệu địa bạ được các nhà nghiên cứu đặc biệt coi trọng. Giáo sư sử học Nguyễn Đức Nghinh đã giành nhiều thời gian nghiên cứu và cho đến nay đã có hàng chục công trình được công bố qua việc khai thác nguồn tư liệu này. Đặc biệt mấy năm gần đây, tại trung tâm lưu trữ quốc gia I, 10.044 tập địa bạ đã bước đầu được thống kê, khảo sát.

Trong Luận án “*Công cuộc khẩn hoang thành lập huyện Kim Sơn*”(1829), tác giả Đào Tố Uyên đã chỉ ra những điểm cơ bản và diễn biến của chế độ ruộng đất ở huyện Kim Sơn nửa đầu thế kỷ XIX. Tác giả Bùi Quý Lộ trong luận án “*Công cuộc khẩn hoang thành lập huyện Tiền Hải*” cũng đã phân tích kỹ chế độ ruộng đất ở Tiền Hải. Những công trình nêu trên tuy không trực tiếp liên quan đến đề tài luận văn nhưng nội dung các công trình đó giúp cho tác giả luận văn có thêm nhận thức trong quá trình thực hiện đề tài.

Như vậy, vấn đề ruộng đất ở nước ta thời phong kiến đã có một quá trình lịch sử nghiên cứu. Nhiều nhà nghiên cứu, nhiều nhà địa phương học đã góp